

Datum van inontvangstneming : 21/02/2017

Zaak C-20/17

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

18 januari 2017

Verwijzende rechter:

Kammergericht Berlin (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

10 januari 2017

Verzoekende partij:

[REDACTED]

Gewaarmerkt afschrift

Kammergericht

Beschikking

[OMISSIS]

In de erfrechtzaak

met betrekking tot de nalatenschap van

de op 05.07.1924 in Stiring-Wendel (Frankrijk) geboren

en op 28.11.2015 overleden Frans staatsburger [REDACTED]

die zijn laatste gewone verblijfplaats in Schoeneck (Frankrijk) had,

Verzoekende partij:

[REDACTED]

[OMISSIS] Schoeneck,

Frankrijk,

– Gevolmachtigde:

Notaris Volker Leonhard,

[OMISSIS] –

heeft de Zesde civiele kamer van het Kammergericht Berlin (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Berlijn) [OMISSIS] op 10 januari 2017 beslist:

- I. De behandeling van het beroep wordt geschorst in afwachting van het antwoord van het Hof van Justitie van de Europese Unie op de hiernavolgende prejudiciële vraag.
- II. Het Hof van Justitie van de Europese Unie („Hof van Justitie”) wordt overeenkomstig artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag: **[Or. 2]**

Moet artikel 4 van verordening (EU) nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (EEV) aldus worden uitgelegd

„dat het ook de exclusieve internationale bevoegdheid bepaalt voor de afgifte van nationale erfrechtverklaringen – die niet door de Europese erfrechtverklaring zijn vervangen (zie artikel 62, lid 3, EEV) – in de lidstaten, met als gevolg dat afwijkende bepalingen van de nationale wetgever met betrekking tot de internationale bevoegdheid voor de afgifte van nationale erfrechtverklaringen – zoals bijvoorbeeld in Duitsland § 105 van het Familiengesetzbuch (FamFG) – wegens schending van hogere Unierechtelijke regels buiten toepassing moeten worden gelaten?”

Motivering:

I.

De op 28 november 2015 overleden erflater, met laatste gewone verblijfplaats in Frankrijk, was Frans staatsburger. Hij liet twee biologische zonen na: verzoeker en zijn broer. De echtgenote van de erflater was reeds vroeger overleden.

De nalatenschap bevindt zich in Frankrijk en Duitsland. In een door de Tribunal d’Instance Saint Avold op 8 maart 2016 afgegeven Franse erfrechtverklaring

■■■■■

(certificat d'héritier) worden verzoeker en zijn broer als erfgenamen aangeduid en wordt gepreciseerd dat zij elk de helft van de nalatenschap erven.

Op 31 augustus 2016 heeft verzoeker bij onder ede voor een notaris afgelegde verklaring („Erbscheinsverhandlung”), die is gericht aan het volgens het Duits procesrecht – §§ 105 en 343, lid 3, eerste zin, FamFG – bevoegde Amtsgericht (rechter in eerste aanleg) Schöneberg in Berlijn, om afgifte verzocht van een beperkte erfrechtverklaring voor de toepassing van buitenlands recht waarin wordt vastgesteld dat hij en zijn broer volgens Frans recht elk de helft van het in Duitsland gelegen deel van de nalatenschap van de erflater hebben geërfd.

§ 105 FamFG (in de versie van 17 december 2008, die geldig is sinds 1 september 2009, [OMISSIS]) luidt als volgt:

„In andere procedures op grond van deze wet, zijn de Duitse gerechten bevoegd wanneer een Duits gerecht territoriaal bevoegd is.” **[Or. 3]**

De territoriale bevoegdheid in erfopvolgingszaken wordt geregeld bij § 343 FamFG, die als volgt luidt in de versie die voortvloeit uit het „Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften” (wet inzake het internationaal erfrecht en tot wijziging van de bepalingen inzake de erfrechtverklaring en van andere bepalingen) van 29 juni 2015 (hierna: „IntErbRVG” [OMISSIS]), dat op 17 augustus 2015 in werking is getreden:

„(1) Het gerecht van het district waar de erflater op het moment van zijn overlijden zijn laatste gewone verblijfplaats had, is territoriaal bevoegd.

(2) Indien de erflater bij zijn overlijden geen gewone verblijfplaats had op het nationale grondgebied, is het gerecht van het district waar de erflater zijn laatste gewone verblijfplaats op het nationale grondgebied had, bevoegd.

(3) Indien de bevoegdheid niet kan worden vastgesteld op grond van de leden 1 en 2, dan is het Amtsgericht Schöneberg in Berlijn bevoegd indien de erflater de Duitse nationaliteit heeft of indien er zich erfgoederen op het nationale grondgebied bevinden.

Het Amtsgericht Schöneberg in Berlijn kan de zaak om gewichtige redenen verwijzen naar een ander gerecht dat bevoegd is voor erfrechtzaken.”

Bij beslissing van 17 november 2016 heeft het Amtsgericht Schöneberg zich op grond van artikel 4 juncto artikel 15 EEV onbevoegd verklaard en heeft hiervoor in zijn beslissing van 28 november 2016 als reden opgegeven dat de regeling van § 105 FamFG tot vaststelling van de internationale bevoegdheid niet kon worden toegepast omdat zij inbreuk maakt op hogere regels van Unierecht, namelijk artikel 4 EEV, volgens hetwelk de gerechten van de lidstaat waar de erflater zijn

laatste gewone verblijfplaats had (internationaal) exclusief bevoegd zijn voor alle erfopvolgingszaken.

Op 29 november 2016 heeft verzoeker beroep ingesteld tegen die beslissing. Zijn verzoekschrift is op diezelfde dag per fax ingekomen bij het gerecht dat bevoegd is voor erfrechtzaken (hierna: „erfrechtbank”).

II.

De verwijzende rechter acht het noodzakelijk het geding te schorsen en het Hof van Justitie overeenkomstig artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, VWEU te verzoeken om een prejudiciële beslissing. De beslissing over het beroep van verzoeker hangt af van het – in de rechtsleer omstreden en nog onduidelijke – antwoord op de prejudiciële vraag.

Het beroep is ontvankelijk en verzoeker zou in het gelijk worden gesteld indien de internationale bevoegdheid van de aangezochte erfrechtbank in casu niet moet worden vastgesteld op grond van artikel 4 EEV maar op grond van § 105 FamFG. Dit is het geval indien de vraag welk gerecht [**Or. 4**] internationaal bevoegd is voor het afgeven van de nationale erfrechtverklaring, niet binnen de werkingssfeer van artikel 4 EEV valt.

In tegenstelling tot de erfrechtbank, is de Senat van oordeel dat het Amtsgericht Schöneberg in Berlijn op grond van §§ 105 en 343, lid 3, eerste zin, FamFG internationaal bevoegd is de gevraagde beperkte erfrechtverklaring voor de toepassing van buitenlands recht in casu af te geven. De Duitse wetgever heeft immers met artikel 11 IntErbRVG (wijziging van de wet inzake procedures in familiezaken en in aangelegenheden van vrijwillige rechtsmacht) enkel de bepalingen van § 343 FamFG met betrekking tot de territoriale bevoegdheid gewijzigd, zonder tegelijkertijd de bepalingen van §§ 98-104 FamFG met betrekking tot de internationale bevoegdheid aan te vullen met een uitdrukkelijke regeling van de internationale bevoegdheid in erfrechtzaken. In de toelichting bij het wetsontwerp van de Bondsregering van 4 maart 2015 wordt met betrekking tot de internationale bevoegdheid in erfrechtzaken uitdrukkelijk gesteld [OMISSIS]:

„Met betrekking tot de internationale bevoegdheid blijft § 105 FamFG van toepassing, bij gebrek aan een bijzondere bepaling in de §§ 98 tot en met 104 FamFG. Bijgevolg hangt de internationale bevoegdheid van Duitse de erfrechtbanken enkel af van de vraag of zij territoriaal bevoegd zijn op grond van § 343 FamFG. Dit geldt voor erfrechtprocedures met een grensoverschrijdende component die niet onder het toepassingsgebied van de bevoegdheidsregeling van de EEV vallen zoals de bijzondere officiële inbewaarneming overeenkomstig § 342, lid 1, nr. 1, FamFG maar ook de afgifte, intrekking en eventuele nietigverklaring van erfrechtverklaringen, getuigschriften van tenuitvoerlegging van een testament en overige door

■■■■■

erfrechtbanken overeenkomstig § 342, lid 1, nr. 6, FamFG af te geven attesten.” (onderstreping toegevoegd door de Senat)

In een vroege fase van de wetgevingsprocedure werd nog overwogen [OMISSIS] om – middels een wijziging van § 343, lid 2, FamFG – voor erfrechtprocedures een verwijzing naar de bevoegdheidsregels van hoofdstuk II EEV in te voegen. Een dergelijke verwijzing werd uiteindelijk echter niet in het wetsontwerp van de Bondsregering opgenomen, omdat verscheidene belangenorganisaties [OMISSIS] zich ertegen hadden uitgesproken. Zij stelden namelijk dat een nationale erfrechtverklaring dan enkel nog zou kunnen worden aangevraagd in de gevallen waarin de erflater – zelfs indien hij de Duitse nationaliteit had – zijn laatste gewone verblijfplaats in **[Or. 5]** Duitsland had, waardoor een beperkte erfrechtverklaring voor de toepassing van buitenlands recht op grond van § 2369 BGB (oude versie; vanaf 17 augustus 2015: § 352 c FamFG) niet meer zou kunnen worden afgegeven.

De wijziging van § 343, lid 1, FamFG door het IntErbRVG betreft enkel het aanknopingspunt voor de territoriale bevoegdheid, dat nu niet meer de laatste woonplaats maar de laatste gewone verblijfplaats van de erflater is. Volgens de toelichting bij de wet [OMISSIS] is die wijziging doorgevoerd om de bevoegdheden op elkaar af te stemmen in de gevallen waarin Duitse erfrechtbanken zowel volgens artikel 4 EEV als volgens § 105 FamFG bevoegd zijn en de laatste gewone verblijfplaats van de erflater niet overeenstemt met zijn laatste woonplaats. § 343, lid 2, FamFG dient de afstemming te verzekeren met § 34, lid 3, tweede zin, IntErbRVG voor de procedure ter afgifte van een Europese erfrechtverklaring indien de erflater voorheen een gewone verblijfplaats op het Duitse grondgebied had [OMISSIS]. Met § 343, lid 3, FamFG heeft de wetgever het nodig geacht een Duitse erfrechtbank te laten optreden in gevallen waarin de erflater noch zijn laatste, noch een vroegere gewone verblijfplaats op het Duitse grondgebied had maar waarin toch een verband met Duitsland bestaat doordat hij de Duitse nationaliteit bezit of doordat er zich op het Duitse grondgebied erfgoederen bevinden. Voor die gevallen heeft de wetgever het Amtsgericht Schöneberg in Berlijn als centraal bevoegd gerecht aangeduid.

Zoals de Duitse wetgever wilde, blijven de Duitse erfrechtbanken krachtens § 105 FamFG dus ook tijdens de gelding van de EEV internationaal bevoegd voor het afgeven van een nationale erfrechtverklaring indien er zich goederen van de nalatenschap op het Duitse grondgebied bevinden, zelfs indien de erflater – zoals in casu het geval is – zijn laatste gewone verblijfplaats niet in Duitsland had [OMISSIS].

In ieder geval genieten de bepalingen van de EEV, als Unierechtelijke voorschriften, voorrang ten opzichte van het autonome recht van de lidstaten (artikel 288, tweede alinea, VWEU; § 97, lid 1, tweede zin, FamFG), met als gevolg dat de bepalingen van nationaal recht buiten toepassing moeten worden gelaten indien zij inbreuk maken op hogere regels van Unierecht.

Het antwoord op de vraag of het Amtsgericht Schöneberg internationaal bevoegd is voor het afgeven van de gevraagde erfrechtverklaring, hangt dus af van het antwoord op de prejudiciële vraag. Immers, indien de Uniewetgever in het kader van de EEV niet alleen de internationale bevoegdheid van de lidstaten voor het afgeven van de nieuwe, bij de verordening ingestelde Europese erfrechtverklaring, maar ook de internationale bevoegdheid van de lidstaten voor het verder afgeven van **[Or. 6]** nationale erfrechtverklaringen op grond van artikel 62, lid 3, eerste zin, EEV heeft willen regelen en heeft geregeld, dan zou er voor een hiervan afwijkende nationale regeling immers geen ruimte meer zijn. De uitlegging van artikel 4 EEV moet duidelijk maken of dit inderdaad het geval is. Hierover lopen de meningen in de Duitse rechtsleer uiteen.

Zo zijn onder meer Prof. Dr. Zimmerman [OMISSIS], Prof. Dr. Müller-Lukoscheck [OMISSIS] en Prof. Dr. Dr. Grziwotz [OMISSIS] van mening dat artikel 4 EEV, voor erfopvolgingen die plaatsvinden na de inwerkingtreding van de EEV, ook de internationale bevoegdheid voor het afgeven van een nationale erfrechtverklaring regelt. Zij baseren dit standpunt onder meer op het feit dat de verordening de internationale bevoegdheid met betrekking tot zowel de eigenlijke als de oneigenlijke rechtspraak beoogde te uniformeren met het geldende recht, om op die manier tot een eenvormige erfopvolgingsregeling te komen [OMISSIS]. Fornasier [OMISSIS] en Lein [OMISSIS] delen de mening dat artikel 4 EEV ook voor erfrechtverklaringen van de lidstaten geldt. Die stelling wordt ook door Prof. Dr. Dutta [OMISSIS] verdedigd.

Daarentegen menen bijvoorbeeld Dr. Weber/Schall [OMISSIS], Dr. Wagner/Dr. Fenner [OMISSIS], Dr. Döbereiner, [OMISSIS] en Wall [OMISSIS] dat artikel 4 EEV geen voorrang heeft omdat het afgeven van erfrechtverklaringen van de lidstaten niet binnen de werkingssfeer van de bevoegdheidsregels van de verordening valt. Die stelling wordt door verscheidene commentatoren gedeeld [OMISSIS].

Aangezien artikel 4 EEV in de autonome context van de verordening moet worden uitgelegd, staat het bij uitsluiting aan het Hof van Justitie om dit te doen. **[Or. 7]**

De Senat is het niet eens met de in de bestreden beslissing gegeven uitlegging (te weten dat § 105 FamFG niet toepasselijk is wegens artikel 4 EEV) en wel om de volgende redenen.

1. De EEV bevat geen uitdrukkelijke regeling met betrekking tot de internationale bevoegdheid voor het afgeven van nationale erfrechtverklaringen van de lidstaten (die niet door de Europese erfrechtverklaring zijn vervangen), anders dan inzake de Europese erfrechtverklaring (zie artikel 64 EEV).
2. In dit verband zijn er geen concrete aanwijzingen dat de Uniewetgever ervan is uitgegaan dat hij – zonder dit uitdrukkelijk te regelen, zoals

■■■■■

voor de Europese erfrechtverklaring is gebeurd in artikel 64, eerste alinea, EEV – binnen het uitsluitende kader van de regelingen van hoofdstuk II van de verordening met betrekking tot de bevoegdheid (in de artikelen 4 en volgende EEV), de internationale bevoegdheid voor het afgeven van nationale erfrechtverklaringen in de lidstaten vanaf 17 augustus 2015 exhaustief heeft willen vaststellen en heeft vastgesteld.

3. De in artikel 64, eerste alinea, EEV neergelegde regeling met betrekking tot de bevoegdheid voor het afgeven van de Europese erfrechtverklaring doet veeleer het tegendeel vermoeden. Deze regeling, die bepaalt dat de Europese erfrechtverklaring wordt afgegeven in de lidstaat waarvan de gerechten op grond van artikel 4, artikel 7, artikel 10 of artikel 11 EEV bevoegd zijn, zou immers overbodig zijn indien de internationale bevoegdheid voor het afgeven van de Europese erfrechtverklaring oorspronkelijk al uit de regelingen van hoofdstuk II van de verordening zou voortvloeien. Daarvan uitgaande kan moeilijk worden aanvaard dat de Uniewetgever van mening zou zijn dat de internationale bevoegdheid rechtstreeks voortvloeit uit artikel 4 EEV voor de nationale erfrechtverklaringen van de lidstaten maar niet voor de Europese erfrechtverklaring. Gelet op de vaststelling in artikel 62, lid 3, eerste zin, EEV moet veeleer worden aangenomen dat de Uniewetgever, indien hij de internationale bevoegdheid voor het afgeven van nationale erfrechtverklaringen had willen laten gelijklopen met de internationale bevoegdheid voor het afgeven van de Europese erfrechtverklaring, voor de nationale erfrechtverklaringen een analoge regeling als die van artikel 64, eerste alinea, EEV in de verordening zou hebben opgenomen.
4. Zelfs indien wordt aangenomen dat de EEV de internationale bevoegdheid voor het afgeven van nationale erfrechtverklaringen niet uitsluit, is de door de erfrechtbank vastgestelde voorrang van artikel 4 EEV niet van toepassing. Een dergelijke voorrang zou immers enkel bestaan indien het afgeven van een erfrechtverklaring op grond van § 352 e **[Or. 8]** FamFG een gerechtelijke uitspraak in de zin van de artikelen 4 en volgende EEV zou zijn en binnen de werkingssfeer van die bepalingen zou vallen. Dit is echter niet het geval. De afgifte van een erfrechtverklaring is weliswaar gebaseerd op een beschikking in de zin van § 352 c FamFG maar omvat enkel de vaststelling van feiten en dus geen regelingen die kracht van gewijsde kunnen hebben. Om dezelfde reden is ook de Europese erfrechtverklaring volgens de algemene opvatting geen gerechtelijke uitspraak. Dat ook de Uniewetgever het afgeven van een erfrechtverklaring niet als een uitspraak in de zin van artikel 4 EEV heeft beschouwd, blijkt uit de regeling in artikel 64 EEV. Een dergelijke verwijzingsregeling zou immers niet nodig zijn geweest indien het afgeven van een Europese

erfrechtverklaring een „uitspraak over de erfopvolging” in de zin van artikel 4 EEV was.

[OMISSIS]